

УДК 338.22.01

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-4>**Орловська Ю. В.**

доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародної економіки
та публічного управління і адміністрування,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0966-931X>

Дригола К. В.

аспірант, асистент кафедри міжнародної економіки
та публічного управління і адміністрування,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7928-6408>

Балтакса Д. Г.

магістр,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Orlovska Yulia, Dryhola Kristina, Baltaksa Danyil
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЕКГРАУНД ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В РАМКАХ СВІТОВОЇ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено сутність та передумови виникнення концепції сталого розвитку. Визначено, що засобом виміру рівня сталого розвитку країн слугують сімнадцять глобальних цілей та їхні завдання. Показано роль зеленої економіки у світовій парадигмі сталого розвитку. Проаналізовано хронологію технологічних укладів та встановлено, у період якого з них виникає зелена економіка. Обґрунтовано сутність зеленого зростання та його відмінності від зеленої економіки. Наведено підходи до трактування зеленої економіки міжнародними організаціями. Зазначено, що для встановлення сутності зеленої економіки необхідно розглядати взаємозв'язок трьох концепцій: зеленого зростання, зеленої економіки та сталого розвитку. Побудовано матрицю зеленої економіки, яка відображає взаємозв'язок цих понять у рамках переходу від коричневої до зеленої економіки на шляху до сталого розвитку. Надано авторське визначення зеленої економіки у взаємозв'язку із зеленим зростанням та сталим розвитком.

Ключові слова: зелена економіка, сталий розвиток, зелене зростання, технологічний уклад, глобальні цілі сталого розвитку.

THEORETICAL BACKGROUND OF THE GREEN ECONOMY WITHIN THE FRAMEWORK OF THE WORLD PARADIGM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The essence and prerequisites for the concept of sustainable development have been examined in this article. It has been determined that the means of measuring the level of sustainable development of countries are formulated as seventeen global goals and their objectives. With the advent of sustainable development, the type of economic growth is also changing. The priority direction of development is green growth and establishment of the green economy in order to achieve the ultimate goal – sustainable development. The modern world is being transformed under the influence of global imperatives, which include political ones, scientific, technological, informational, cultural, social, economic and ecological imperatives of human development. With the development of globalization processes and the complication of economic challenges in the world, the question arose about the formation of a strategy for the development of society in the system "man-economy-nature". The role of the green economy in the world paradigm of sustainable development has been shown. The green economy as a modern type of economic system aims to overcome the main environmental risks of today reality while strengthening economic development, overcoming poverty and providing social inclusion. The chronology of technological waves has been analyzed and it was established in the period of which the green economy arises. The essence of green growth and its differences from the green economy have been substantiated. Approaches to the interpretation of the green economy by international organizations have been presented. It has been noted that in order to establish the essence of the green economy it is necessary to consider the relationship of three concepts: green growth, green economy and sustainable development. A matrix of green economy has been constructed, which reflects the interrelation of these concepts within the transition from brown to green economy on the way to sustainable development. The authors' definition of the green economy in relation to green growth and sustainable development has been given.

Keywords: green economy, sustainable development, green growth, technological waves, goals of sustainable development.

JEL classification: O44, Q56, Q58

Постановка проблеми. На тлі сучасних глобальних трансформацій економічного розвитку країн світу відбувається перехід від лінійної до циркулярної економіки, від екстенсивного до інтенсивного типу зростання, від

коричневої до зеленої економіки. У рамках світової парадигми сталого розвитку екологічний чинник впливу набуває есенціального значення, а курс на зелене зростання стає гаслом сучасних та майбутніх економічних

систем. У цих умовах актуальною темою є дослідження теоретичного бекграунду зеленої економіки як формуючої системи парадигми сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці дефініції теоретичних положень зеленої економіки присвятили свої праці Е. Луазо, Л. Сайкку, Р. Антікайнен, Н. Дросте, Б. Гансюргенс, К. Піткянен, П. Лескінен, П. Куйкман, М. Томсен [1], А. Касзтелан [2], Л. Джорджсон, М. Маслін [3], Д. Пірс, А. Маркандайя, Е. Бабієр [4] та ін. У межах означеної сфери вагомий внесок здійснили і вітчизняні вчені: Ю. Боровик, Ю. Єлагін, О. Полякова [5], Е. Прушківська, Ю. Шевченко [6], Н. Орлова [7], О. Марченко, В. Мамалига [8]. Разом із тим усе ще бракує узгодженого визначення сутності терміна «зелена економіка» та її ролі в концепції сталого розвитку.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних засад та формулюванні визначення зеленої економіки, а також у з'ясуванні її ролі в контексті парадигми сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Приблизно з 60–70-х років ХХ ст. виникають теорії збалансованого розвитку, який має забезпечувати економічне зростання за мінімальних збитків для навколишнього середовища. Ідеї екологізації економічних процесів стали фундаментом появи концепції сталого розвитку. Уперше цей термін було офіційно використано у звіті Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє» 1987 р. [9], де зазначалося, що сталий розвиток – це такий тип економічного зростання, що задовольняє потреби теперішнього покоління і не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

Тривалий час концепція сталого розвитку виражала суто теоретичний аспект і не мала практичних інструментів виміру, тому подальшим вагомим кроком на шляху сталості стало формулювання глобальних цілей сталого розвитку та комплексу статистичних показників, за якими було б можливо здійснювати її оцінку. Глобальні цілі сталого розвитку були затверджені на Саміті зі сталого розвитку в Нью-Йорку 2015 р., на якому було затверджено Порядок денний у сфері розвитку на період після 2015 р. [10] і який включав у себе 17 глобальних цілей на період до 2030 р., кожна з яких мала окремі завдання загальною кількістю 169. Економічна оцінка досягнення глобальних цілей вимірюється за допомогою Індексу цілей сталого розвитку [11], що надає можливість компаративного аналізу країн та здійснення оцінки ефективності. Нові цілі та завдання передбачають комплексний характер і забезпечують збалансованість компонентів сталого розвитку: економічного, соціального, екологічного, інституціонального.

У цих умовах виникають принципово нові типи економічного розвитку одним з яких є концепція «зелена економіка». Виникнення економічної системи даного типу пов'язано з глобальними інноваційними трансформаціями та науково-технологічною революцією, що було зумовлено появою нових технологічних укладів.

Історично виділяється шість технологічних укладів [12], окремі вчені прогнозують і сьомий [13]. Першим технологічним укладом (1770–1830 рр.) були виробничі процеси, засновані на використанні водного двигуна та процесів виплавки чавуну й обробки заліза. Другим (1830–1880 рр.) стала поява парового

двигуна, чорної металургії, вугільної промисловості, піднесення машинобудування. Третій технологічний уклад (1880–1930 рр.) мав у своїй основі появу ліній електропередач, суднобудування, важкого машинобудування, диверсифікацію та ускладнення видів озброєння й електротехніки. Четвертий уклад (1930–1970 рр.) пов'язаний із розвитком виробництва синтетичних матеріалів, органічної хімії, атомної енергетики, кольорової металургії, електронної промисловості. П'ятий (1970–2010 рр.) базувався на появі телекомунікацій, космічних технологій, роботобудуванні, інтелектуально-інформаційних технологій, обчислювальної техніки. Шостий, сучасний технологічний уклад (2010–2040 рр.) базується на технологіях, в основі яких знаходяться розробки у сфері штучного інтелекту, робототехніки, генної інженерії, біотехнологій, квантових технологій, альтернативної енергетики, нанотехнологій. *Саме на цьому етапі отримує свій розвиток концепція «зелена економіка».*

Сьогодні досі немає єдиного підходу до трактування сутності поняття «зелена економіка». Уперше дана концепція з'являється у працях Д. Пірса у 1989 р. [4], в яких зазначалося, що *зелена економіка* – це довготермінова стратегія для національних економік, яка має впроваджуватися з метою подолання кризових явищ через реалізацію таких завдань: економічне відновлення, подолання бідності, зменшення обсягів викидів вуглецю та нівелювання деградації екосистем.

Проте практичне впровадження цих ідей дістало свого розвитку вже в період після кризи 2008 р. Ці ідеї були покладені в основу Стратегії *зеленого зростання*, яка була сформульована Організацією економічного співробітництва та розвитку 2011 р. [14]. Ця доповідь стала фундаментом зеленого зростання, що означає комплекс заходів, які спрямовані на економічний розвиток, що забезпечує стійкість природного капіталу і фокусується на інтенсифікації інновацій, які сприяють досягненню сталого розвитку і забезпечують нові економічні можливості.

У подальшому й інші міжнародні організації використовували терміни «зелена економіка» та «зелене зростання» у своїх доповідях та документах, в яких відображено найважливіші детермінанти економічного зростання для країн різного ступеню розвитку: для розвинених країн – це конкуренція, ефективність виробництва, створення нових робочих місць; для країн, що розвиваються, – подолання бідності та кризових явищ, питання інклюзії суспільства (табл. 1).

Таким чином, для формулювання сутності зеленої економіки необхідно розглядати взаємозалежність понять «*зелене зростання*», «*зелена економіка*», «*сталий розвиток*». За визначенням А. Касзтелана [2] *зелене зростання* – це економічне зростання, яке сприяє раціональному використанню природного капіталу, запобігає та зменшує забруднення і створює умови для поліпшення загального соціального добробуту шляхом побудови *зеленої економіки* та уможливує встановлення курсу на *сталий розвиток*.

На думку Е. Прушківської [6], основною відмінністю між цими трьома поняттями є рівень реалізації. У найбільш загальному вигляді сталий розвиток є кінцевою метою зеленої економіки і зеленого зростання, тобто це вираження результативності перших двох концепцій. Зелена економіка є вищим рівнем,

аніж зелене зростання, вона уособлює довгострокове стратегічне планування переходу до зелених інновацій шостого технологічного укладу. Своєю чергою, зелене зростання є нижчим рівнем і характеризує екологіза-

цію товарів, послуг, виробничих процесів, результатом якого є встановлення зеленої економіки. Взаємодію цих концепцій можливо навести у вигляді матриці зеленої економіки (рис. 1).

Рис. 1. Матриця зеленої економіки

Джерело: доповнено авторами за [15]

Таблиця 1

Підходи до трактування сутності зеленої економіки міжнародними організаціями

№	Організація	Трактування зеленої економіки
1	European Comission	Такий тип економічного розвитку, що передбачає симбіоз смарт, сталого та інклюзивного зростання, що має бути досягнуто завдяки ресурсоефективності.
2	OECD	Тип економічного розвитку, що характеризується гнучкістю, динамічністю та більшою ресурсоефективністю, що досягається завдяки інноваціям у симбіозі економіки і навколишнього середовища.
3	UNEP	Прибутковий тип економічного зростання, що наголошує на можливості поєднання високого рівня здоров'я населення й інтенсивного типу економічного розвитку. Трансформація до зеленої економіки зможе посилити ці складники й змістити акцент до соціальних аспектів розвитку.
4	HM Government	Економічний розвиток, що базується на необхідності сильного, сталого та збалансованого розвитку й ургентних дій урядів стосовно екологічних проблем, у першу чергу у сфері зміни клімату. Зелена економіка спроможна відкрити нові ринки для країн та нові можливості до зростання.
5	World Bank	Економічна система, що є основою сталого розвитку і включає у себе інклюзивне зелене зростання, що має вимірюватися за рахунок включення складника стану навколишнього середовища та позитивні й негативні екологічні екстерналії й інтерналії у вартість ВВП.
6	United Nations Economic and Social Comission	Підкреслює зв'язок між зеленим зростанням і зменшенням рівня бідності у країнах світу. Основою зеленого зростання має бути розбудова стійкості в економіках країн.
7	Global Green Growth Institute	Економічне зростання, що сприяє зменшенню рівня бідності та підвищенню рівня добробуту населення за рахунок зв'язку сталого економічного та природного пілларів в єдиний інтелектуальний та плановий процес, що має на меті досягнення сильного та стійкого розвитку одночасно.

Джерело: побудовано авторами за [3]

Запорукою досягнення глобальних цілей сталого розвитку є перехід від коричневої економіки, що характеризується високою матеріало- та ресурсомісткістю виробництва і водночас низьким рівнем продуктивності трудових ресурсів, до зеленої економіки, що базується на низькій матеріало- та ресурсомісткості виробництва і високій продуктивності трудових ресурсів. Це є можливим завдяки зеленому зростанню, тобто впровадженню екологічних зелених технологій у виробничі процеси, та розвитку людського капіталу, що проявляється у вигляді підвищення продуктивності праці. Кінцевим результатом є становлення зеленої економіки, яка має у фундаменті високий рівень людського капіталу, екологічне виробництво та зелені стандарти у плануванні майбутніх економічних процесів. Функціонування зеленої економіки призводить до утвердження сталого розвитку й виконання його глобальних цілей.

Підсумовуючи зазначене вище, можна стверджувати, що *зелена економіка* – це такий тип економічної системи, в основі якої знаходяться зелені інновації

постого технологічного укладу, які мають бути реалізовані в господарських процесах на всіх рівнях в умовах зеленого зростання, забезпечуючи ефективне використання природного капіталу, що характеризується низьким рівнем матеріало- та ресурсомісткості за рахунок підвищення рівня розвитку людського капіталу задля досягнення глобальних цілей сталого розвитку.

Висновки. Таким чином, на економічному рівні зелена економіка є фундаментом до зростання рівня доходів населення, темпів залучення інвестицій та створення нових, зелених, типів економічної діяльності. На соціальному рівні вона передбачає встановлення справедливості, розвитку людського капіталу, рівності, підвищення суспільного добробуту, соціальної інклюзії. На екологічному рівні зелена економіка зменшує екологічні ризики, підвищує ефективність використання ресурсів за рахунок альтернативних видів енергії та появи нових, зелених, технологій, перешкоджає зменшенню біорозмаїття планети, встановлює екологічну відповідальність до всіх суб'єктів економічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Green economy and related concepts: an overview / E. Loiseau et al. *Journal of Cleaner Production*. Elsevier. 2016. № 139. P. 361–371. URL: <https://hal.inrae.fr/hal-02604567/document> (дата звернення: 27.10.2020).
2. Kasztelan. Green Growth, Green Economy and Sustainable Development: Terminological and Relational Discourse. *Prague Economic Papers*. 2017. № 26(4). P. 487–499. URL: <https://pep.vse.cz/pdfs/pep/2017/04/07.pdf> (дата звернення: 01.11.2020).
3. Georgeson L., Maslin M., Poessinou V. The global green economy: a review of concepts, definitions, measurement methodologies and their interactions. *Geography and environment*. 2017. № 4(1). URL: https://www.researchgate.net/publication/316334130_The_global_green_economy_a_review_of_concepts_definitions_measurement_methodologies_and_their_interactions (дата звернення: 01.11.2020).
4. Pearce D.W., Markandya A. and Babier E. *Blueprint for a Green Economy*. London, Earthscan. 1989.
5. Боровик Ю.Т., Єлагін Ю.В., Полякова О.М. Зелена економіка: сутність, принципи, перспективи для України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. С. 75–83.
6. Прушківська Е.В., Шевченко Ю.О. Розвиток зеленої економіки: національний аспект. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 186–191.
7. Орлова Н.С. Зелена економіка в умовах сталого розвитку України. *Менеджер*. 2015. № 1(69). С. 45–50.
8. Марченко О.І., Мамалига В.О. Зелена економіка: теоретичні аспекти. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 6(23). С. 535–541. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/23_2019/81.pdf (дата звернення: 03.11.2020).
9. Brundtland G.H. *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. 1987. Geneva, UN-Dokument A/42/427. URL: <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm> (дата звернення: 03.11.2020).
10. United Nations. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 2015.
11. Sustainable Development Goals Index. URL: <https://www.sdgindex.org/> (дата звернення: 03.11.2020).
12. Пересунько З.М. Теоретичні аспекти розвитку інноваційної теорії. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. С. 3–13.
13. Львов Д.С., Глазьев С.Ю. Теоретические и прикладные аспекты управления НТП. *Экономика и математические методы*. 1986. С. 793–804.
14. OECD. *Green Growth Strategy*, Paris: Organization for Economic Cooperation and Development. 2011.
15. United Nations. Working towards a Balanced and Inclusive Green Economy. 2011. URL: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/sustainability/pdf/GreenEconomy-Full.pdf (дата звернення: 05.11.2020).

References:

1. E. Loiseau, L. Saikku, R. Antikainen, N. Droste, B. Hansjürgens, et al. (2016) Green economy and related concepts: an overview. *Journal of Cleaner Production*. Elsevier. no. 139. pp. 361-371. URL: <https://hal.inrae.fr/hal-02604567/document> (accessed 27.10.2020)
2. A. Kasztelan. (2017). Green Growth, Green Economy and Sustainable Development: Terminological and Relational Discourse. *Prague Economic Papers*. no. 26 vol. 4. pp. 487-499. URL: <https://pep.vse.cz/pdfs/pep/2017/04/07.pdf> (accessed 01.11.2020)
3. L. Georgeson, M. Maslin., V. Poessinou. (2017) The global green economy: a review of concepts, definitions, measurement methodologies and their interactions. *Geography and environment*. no. 4. vol. 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/316334130_The_global_green_economy_a_review_of_concepts_definitions_measurement_methodologies_and_their_interactions (accessed 01.11.2020)
4. Pearce, D. W., Markandya A. and Babier E. (1989) *Blueprint for a Green Economy*. London, Earthscan.
5. Borovyk Ju. T., Jelagin Ju. V., Poljakova O. M. (2020) Zelena ekonomika: sutnist', pryncypy, perspektivy dlja Ukrainy [Green economy: essence, principles, prospects for Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. no. 69. pp. 75-83.
6. Prushkiv'ska E. V., Shevchenko Ju. O. (2013) Rozvytok zelenoi' ekonomiky: nacional'nyj aspekt [Developmet of the green economy: national aspect]. *Biznes inform*. no. 3. pp. 186-191.

7. Orlova N. S. (2015) Zelena ekonomika v umovah stalogo rozvytku Ukrainy [Green economy in the conditions of sustainable development in Ukraine]. *Menedzher*. no. 1. vol. 69. pp. 45-50.
8. Marchenko O. I., Mamalyga V. O. (2019) Zelena ekonomika: teoretychni aspekty [Green economy: theoretical aspects]. *Shidna Jevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnja*. no. 6. vol. 23. pp. 535-541. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/23_2019/81.pdf (accessed 03.11.2020)
9. Brundtland, G.H. (1987) Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. Geneva, UN-Dokument A/42/427. URL: <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm> (accessed 03.11.2020)
10. United Nations (2015) Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.
11. Sustainable Development Goals Index. URL: <https://www.sdgindex.org/> (accessed 03.11.2020)
12. Peresunko Z. M. (2013) Teoretychni aspekty rozvytku innovacijnoi teorii [Theoretical aspects of innovation theory development]. *Efektivna ekonomika*. no. 7. pp. 3-13.
13. Lvov D. S., Glazev S. Ju. (1986) Teoreticheskie i prikladnye aspekty upravlenija NTP [Theoretical and practical aspects of STP]. *Jekonomika i matematicheskie metody*. pp. 793–804.
14. OECD (2011) Green Growth Strategy, Paris: Organization for Economic Cooperation and Development.
15. United Nations. (2011) Working towards a Balanced and Inclusive Green Economy. URL: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/sustainability/pdf/GreenEconomy-Full.pdf (accessed 05.11.2020)